

til at blive kinesisk Statsejendom. Den er som saadan bleven aabnet igjen i de første Dage af Januar Maaned, foreløbig paa et Aar og paa Betingelser, der ere fastsatte i en særlig Overenskomst med Vice-Kongen i Nanking. — De fejlagtige og vildfarende Forestillinger, som man tidligere nærede om Kineserne, ere nu stærkt i Færd med at forsvinde, og man er overalt mere tilbøjelig til at yde deres mange gode Egenskaber fuld Retfærdighed. Det kan heller ikke omtvives, at dette Folk, der vitterlig er i Besiddelse af stor Dygtighed og især af en næsten utrolig Nøjsomhed og Arbejdssomhed, og hvis ledende Statsmænd fuldkommen klart opfatte Aanden og Øjemedet i europæiske Indretninger, Opfindelser og Forslag, ogsaa med Tiden vil kunne magte Jærnbannerne. Disse ville da komme til at bære den kinesiske Nationalitets Stempel, Beviset for, at de ere optagne i den kinesiske Statsorganisation og ere underordnede dennes Interesser. Dette er netop denne Ordning, som vi træffe paa i Japan, og sikkerlig ogsaa den, som passer bedst for Kineserne, et Folk, der har en saa stærkt udpræget Følelse for sin nationale Selvstændighed.

C. L. Madsen.

Brev fra Kairo af 26. Decbr. 1876 (Udtag). Den varme Tid er nu ovre, og skjønt vi endnu have en i det mindste efter nord-europæiske Begreber meget respektabel Varme, er det for længe siden forbi med den trykkende, glødende Hede, som i flere Maaneder af Aaret aldrig viger. I Deltaet kan man nu snart vente Regnen, som i saa mange Aarhundreder var en meget sparsom Gæst i Ægypten; men som nu allerede i en ikke kort Aarrække, efter at Mehemed Alis Plantninger ere blevne til store Træer, er langt rigeligere, end den nogen Sinde har været, siden den gamle ægyptiske Civilisation gik til Grunde, ligesom den ogsaa nu strækker sig meget længer ind over Landet end før Mehemed Alis Dage.

Med det indtrædende behageligere Klima har der ogsaa indfundet sig adskillige fremmede, som sædvanlig for største Delen Amerikanere og Engelskmænd, der agte at tilbringe enten hele Vintertiden eller en Del af den her i Landet, i Reglen i Øvre-Ægypten, hvor der, som bekendt, ikke findes Spor af Vinter. Agter man sig til Øvre-Ægypten for der at tilbringe Vinteren, er det endnu som tidligere det behageligste, — forudsat at Tiden ikke er altfor knap tilmaalt —, at tage sig en *Dahabia**) og opslaa sin Bolig paa den, indtil man atter er tilbage i Kairo.

Iblandt de fremmede have vi allerede truffet nogle enkelte, som alene ere komne her for det gamle Ægyptens Skyld, og som indtil videre arbejde i vort rige ægyptiske Museum i *Bulak***). Det er ikke mange Aar siden, at man kunde studere det gamle Ægypten langt bedre i de fleste europæiske Lande end i Ægypten. Thi imedens Turin, Paris, London, Lejden og Berlin havde rige ægyptiske Museer, var der intet saadant i Ægypten, og de fleste Privatsamlinger gik efter nogle Aars Forløb til Evropa. De talløse hieroglyfiske Indskrifter, som dække de storartede Tempellevninger i Øvre-Ægypten, vare for største Delen skjulte af Jord og Snavs; i Templer og i Grave boede Fellaer (Bønder), ja der fandtes endog enkelte Steder f. Ex. i Edfu, en hel Landsby oven paa et Tempelag. Nu er det anderledes, især siden Franskmanden *Mariette Bey* fik det Hverv af Kediven at udgrave de gamle Tempelruiner og rensede dem for det Dynd og Snavs, som Aarhundreder havde optaarnet i og omkring dem; men der gives jo her i Landet flere hieroglyfiske Indskrifter, end selv den mest øvede Ægyptolog vil kunne læse i Løbet af nogle Aar. I Museet i *Bulak* findes der desuden adskillige interessante Papyrus'er, dels gammelægyptiske med *hieratiske****) Skrifttegn, dels koptiske, fra den sidste Tid før Ægyptens Indtagelse af Araberne. . . .

*) *Dahabia*, er et arabisk Ord, der egentlig betyder „forgyldt“, og som betegner en Nilbarke med en af flere Værelser bestaaende, paa Dækket aubragt Kahyt. Valdemar Schmidt.

***) *Bulak* ligger ved Nilen lige tæt ved Kairo og betragtes i Reglen som en Del af Byen. V. S.

****) Imedens den hieroglyfiske Skrift bestaar af Billeder af forskellige Gjenstande, hvoraf i det mindste Omrisset er givet, ere i den hieratiske Skrift Billederne kun angivne ved et Par af de vigtigste Linjer. V. S.

Her i Museet ser man et ikke ringe Antal Indskrifter og Papyrus'er, som have *geografisk Betydning*. Ikke alene finder man de velbekendte, allerede af *Champollion* bestemte Bynavne som *Abydos*, *Theben*, *Memfis*, *Sais*, anførte mangfoldige Gange; men man ser ogsaa geografiske Navne, som ikke endnu ere nøjere bestemte, og hvis Plads paa det gammelægyptiske Kaart det er Ægyptologernes Opgave at paapege og videnskabeligt at begrunde. Museet her har vistnok endnu ikke nogen gammelægyptisk Rejsebeskrivelse af den Art, som den berømte Papyrus i London, *Papyrus Anastasi Nr. 1*, der fortæller om en Ægypters Rejse langs den fönikiske Kyst og omkring i Kanaans Land paa en Tid, der ligger mindst en eller to Menneskealdrer forud for Moses Død og Josvas Sejrstog igjennem det forjættede Land; men man maa derfor ikke opgve Haabet om, at ogsaa Ægyptens Nationalmuseum en Gang vil kunne opvise lignende Aktstykker. Den Tid, da denne Papyrus forfattedes (omtrent det femtende eller fjortende Aarhundrede før Kristus) var jo en meget skrivende Tid, og det er derfor ikke saa utænkeligt, at man en Gang kan finde en anden Papyrus, som fortæller om Ægypteres Rejser i Kanaans Land i den sidste kanaanitiske Tid. Finder man en saadan, tør jeg nok forsikre Dem om, at man vil gjøre sig Umag for at kjøbe den til Museet her, forudsat naturligvis, at Ejeren ikke skruer Prisen alt for højt op, som afdøde *Harris*, der i sin Tid forlangte over en Million Frank blot for et Par Papyrus'er*). Ja! man kunde maaske finde en gammelægyptisk Rejsebeskrivelse, der var tusende Aar ældre. I en af de gamle Papyrus'er, som er i Museet i Berlin, og som *Lepsius* kjøbte under sin første ægyptiske Rejse, fortælles der nemlig i Slutningen af Papyrus'en, at den *Sa-neha*, hvis Rejse i Edom og tilstødende Egne Papyrus'en omhandler, ogsaa havde gjort en Rejse i Libyen; det er jo muligt, at han ogsaa har beskrevet denne sin Rejse, og at den er bevaret i en eller anden gammelægyptisk Ruin eller Grav. I ethvert Tilfælde opgve vi ikke Haabet om, at Museet her, der i saa mange Henseender langt overgaar de fleste andre, heller ikke vil komme til at staa tilbage i geografisk Henseende.

For Resten har Ægypten ingen Mangel paa geografiske Mindesmærker. De af ovennævnte *Harris* først fortolkede Indskrifter, i hvilke Ægyptens gamle Landskaber — *Nomer* som man plejer at kalde dem efter de græske Forfattere — findes opregnede i en bestemt Rækkefølge, ere ingen Sjældenheder paa Tempelmure, og der kommer jo oftere nye frem; men hvor mangfoldige geografiske Oplysninger der end allerede ere vundne ved disse og andre Indskrifter, er der dog endnu mange Punkter af Ægyptens gamle Geografi at opklare. Om Nildalens *Nomer* og deres Beliggenhed véd man ret god Besked, og hvad Deltaet angaar, har vort Kjendskab til dets *Nomers* Beliggenhed vistnok gjort store Fremskridt i de senere Aar; men der er endnu adskillige af dem, om hvis Beliggenhed man stadig er i Tvivl, ligesom der ogsaa i forskellige andre Indskrifter oftere omtales Byer og Egne, som aabenbart tilhøre Nedre-Ægypten, men om hvis Plads paa Ægyptens Kaart man ikke er enig. . . . Saa længe der endnu staa saa meget tilbage at udrette paa dette Omraade, vil det f. Ex. ikke være muligt med fuld Vished at bestemme, hvorledes Ægypterne betegnede det Landskab, hvor Israelliternes Stammefædre fik Bolig, og hvor dette har ligget. Der omtales vistnok paa ægyptiske Mindesmærker nogle Gange et Landskab *Gesem*, der maa søges i den østlige Del af Nedre-Ægypten, og nu kalde det gamle Testaments græske Oversættere, der, som vi vide, levede i Ægypten, Landskabet *Gosen*, hvor Jakob fik Ophold, netop *Gesem*, saa at der er stor Rimelighed for, at det hieroglyfiske Landskab *Gesem* er *Bibelens Gosen*. Men uheldigvis har man endnu ikke opdaget nogen gammel Indskrift, som giver saadanne Op-

*) Den vigtigste af disse er nylig for en rimelig Pris solgt til British Museum af *Harris's* Datter, efter at hun længe havde forlangt en fabelagtig Sum derfor. Det var først, da Nabohuset sprang i Luften, og hendes eget Hus halvt ødelægtes, at hun fik Øjnene op for, at de store Skatte let kunde ødelægges uden at bringe hende Fordel, og at det var bedre at sælge dem. V. S.

lysninger om dette *Gosens* Beliggenhed, at vi aldeles nøje kunne bestemme, hvor det har ligget. Med Hensyn til Spørgsmaalet om, hvor Gosen laa, ere vi, strengt talt, endnu ikke rykkede noget Skridt længere end de franske Videnskabsmænd, der under den store Napoleons Tog til Ægypten undersøgte og beskrev Landet; thi allerede disse lærde kom til den Anskuelse, at Gosen maa søges i den *Indsænkning*, som løber fra Deltaet over imod Ismailia og Krokodillesøen, og som paa langs gjennemskæres af Jærnvejen fra Kairo til Ismailia og Sues, ligesom den ogsaa gjennemstrømmes af en fra Nilen udgaaende Kanal, som forsyner Ismailia og Sues med fersk Vand, og ad hvilken i Oldtiden Fartøjerne sejlede fra det røde Hav til Middelhavet. I denne Egn søge endnu de fleste Gosen; men overbevisende Grunde kunne endnu ikke gives. . . . Dog Ingen véd, om der ikke snart kommer en Indskrift for Dagen, som sammenholdt med andre, maaske tilsyneladende aldeles uvigtige Indskrifter kan klare Spørgsmaalet. Derfor maa ingen Indskrift agtes ringe, og dette gjælder ligesaa meget om de Indskrifter, der findes i Europas Museer og Privatsamlinger*), som om dem, der ere blevne tilbage i deres Hjem. Skulde her findes noget Aktstykke eller Mindesmærke af større geografisk Betydning, skal jeg ikke undlade at sende Dem Underretning derom. . . .

E. Lejeune.

Det indre Afrika. Engelske Missionsselskaber gjøre i dette Øjeblik store Opoffrelser for at udvide deres Virksomhed til det indre af Landet, og de have da helt naturlig udset Kysterne af de store, for Samkvæmmet saa vigtige Søer til Grundlæggelsen af Missionspladser. Opmunret af Stanley og andre af vore Dages afrikanske rejsende, — hvorom mere i et følgende Hefte, — har Kirkemissionsselskabet valgt Bredderne af de to ækvatoriale Søer, Victoria og Albert-Nyanza, og det londonske Missionsselskab Tanganyika Søens Bredder til Skuepladsen for Foretagender, til hvis Iværksættelse Rigmænd have tegnet meget store Summer. I Fællesskab have de to Selskaber søgt at aabne en, for den almindelige Handel brugelig Vej til det indre. Det første Selskabs Bestræbelser for ved Hjælp af en lille Dampers at trænge op ad to mindre Floder, Wami og Kingani, der falde ud i det indiske Hav lige over for Øen Sansibar, have vist sig at være forgæves; men er saaledes Haabet om at finde en Vandvej blevet skuffet, synes det andet af de nævnte Missionsselskaber at have haft des større Held med at finde en Landvej. Det er nemlig ifjor Sommer lykkedes en Missionær fra det sydlige Afrika, *Price*, at bringe en, med Bøffer forspændt Karro fra Sadani, der ligger under 6° n. Br. ved Kysten, til Mpwapwa, som ligger 50 danske Mil inde i Landet i Ugogo ved det første Højdedrag fra Kysten. Paa dette Stykke Vej traf Missionæren ikke den for Heste, Kvæg og Æsler saa ødelæggende Tetselue, hvorfor der tillægges denne Rejse med Bøffelkarren en særlig Vigtighed; dette vil ogsaa enhver forstaa, som har læst, hvad de afrikanske rejsende have gennemgaaet med deres Dragere. En Missionsplads er bleven grundet ved Mpwapwa, og man haaber uden store Vanskeligheder at kunne anlægge Vej baade til Sadani og til Kystbyen Bagamoyo (under 6½° s. Br.), som oftere er bleven anvendt til Udgangspunkt af de rejsende. Missionsselskabet har henvendt sig til den engelske Regering om at hjælpe den, for Foretagendet gunstig stemte Sultan af Sansibar med at beskytte disse Vej-anlæg, der ville kunne give Slavehandelen i de nævnte Egne Naadestødet. I Byen Ujiji ved Tanganyika Søens østlige Bred vil der blive oprettet en Missionsplads. Ved Nyassa Søen (opdaget 1859 af Livingstone og senere tiere besøgt af ham) har et skotsk Missionsselskab, til Minde om den store rejsende, i en frugtbar Dal ved Søens sydlige Hjørne grundet Byen *Livingstonia*, som synes at trives godt, da Vejrlaget dér er sundt, og da de indfødte Høvdinger

*) I Kjøbenhavn findes en Del Gravtavler, dels i Antiksamlingen, dels i Thorvaldsens Museum, og dels i Bispegaardens Port og Forhal. Disse sidste samledes af vor lærde Landsmand Biskop Münter († 1830). Der gives paa disse Gravtavler ikke faa Oplysninger, som sammenholdt med andre ikke ville være uden Betrædning til Opklærelsen af Ægyptens Fortid. T. S.

paa alle Maader ere komne Missionærene i Møde. Foretagendet blev ledet af en af de mere bekendte Afrikarejsende, *Young*, som med Missionsselskabets lille Dampers ifjor gjorde den vigtige Opdagelse, at Nyassa Søen strækker sig meget højere imod Nord (til 9½° s. Br.) end man tidligere mente. Det skotske Missionsselskab paatænker Anlægget af en Vej mellem Nyassa Søens nordlige og Tanganyika Søens sydlige Del; men et saadant Anlæg vil efter fleres Mening være forhindet med meget store Vanskeligheder.

O. Irminger.

Saltvandsfiskenes Indvandring i Limfjorden. Siden Gjennembrudet af Aggertangen har Limfjorden i adskillige Henseender faaet et helt andet Præg, og dette viser sig bl. a. deri, at dens Dyre- og Planteliv efterhaanden er blevet aldeles uligt, hvad det var nærmest før 1825. Det kunde vistnok have megen Interesse at samle, hvad vi fra gammel Tid vide om Limfjordens tidligere Tilstand, og at efterspore de ulige Perioder, den har gennemgaaet, eftersom den stod i Forbindelse med Vesterhavet eller ikke; men her gives kun nogle faa Oplysninger om Tilstanden i de sidste 50 Aar. Desværre savne vi aldeles Kundskab om den nuværende Dyreverdens begyndende Indvandring i Limfjorden, og der er ikke Haab om, at man kan faa meget at vide derom. I det følgende tillader jeg mig at meddele nogle faa Bidrag til Indvandringens Historie i en Del af Limfjorden, som ligger temmelig fjærrt fra Mundingen, den Del nemlig, som strækker sig Syd for Hvalp-Sund, og som deler sig i Skive-Fjord imod Vest og i Louns-Bredning med den igennem Virk-Sund dermed forhindne Hjarbæk-Fjord imod Øst. Det følger af Sagens Natur, at disse Dele af Limfjorden sidst maatte paavirkes af det indtrængende salte Vand; thi dels ere de fremfor andre Vige skilte fra Hovedstrømmen i Fjorden, og dels udmunder der her et større Tal af vandrige Aaløb. Dette gjælder især om Hjarbæk-Fjorden; thi medens der i Skive-Fjord kun udmunder et, men rigtignok stort Aaløb, nemlig Karup-Skive Aa, har alene den først nævnte mindre Fjord i alt 4 større Aaløb, nemlig Strandet-Aa, Fiskbæk-Aa, Skals-Aa og Laastrup-Aa. Desuden er Hjarbæk-Fjorden skilt fra den øvrige Limfjord ved det smalle Virk-Sund. Til nærmere Oplysning om Forholdene tilføjer jeg, at der paa Barren uden for Skive-Aa er 2½ Fod Vand, og at der inderst i Hjarbæk-Fjord, hen imod Udlobet af Skals-Aa, er 4 til 9 Fod Vand; desuden kan det bemærkes, at Strømmen i Hvalp-Sund, saa vel som i Virk-Sund kan løbe 1 til 2 Miles Fart, og med stormende Vejr, især af NV. løber den endnu stærkere.*)

Man har med Rette sagt, at Limfjorden indtil 1825 udgjorde en Række af Færskvandssøer. Siden det nævnte Aar fyldtes disse efterhaanden med Saltvand, og et andet Plante- og Dyreliv blev en naturlig Følge deraf; men Indvandringen skete ikke hurtig. Det siges saaledes almindelig, at Østers først iagttoges 1851, nemlig i Harrevig ved Salling-Sund, og det havde altsaa taget omtrent 25 Aar for Østersen at naa fra Vesterhavet til dette Sted. Det er til lige rimeligt, at der ligger adskillige Slægtled imellem disse Østers og de efter 1825 gennem Agger indvandrede Dyr. Tyve Aar efter det første Fund af Østers fandt man en Østersbanke ved Rotteholmen i Risgaardens Bredning, tæt Nord for Hvalpsund, altsaa lige foran den Del af Limfjorden, som her særlig omtales.

For at faa noget at vide om Dyrelivet for 50 Aar siden i Skive- og Hjarbæk-Fjorden maa man næsten udelukkende holde sig til gamle Folks Meddelelser og sammenholde dem med, hvad forskellige topografiske Beskrivelser fra Tiden før 1825 indeholde om Fiskearterne. Det er nemlig af let fattelige Grunde Fiskene, man maa holde sig til.

Hjarbæk-Fjorden indeholdt altsaa indtil 1825, og det samme har vistnok ogsaa været Tilfældet med Skive-Fjord, især følgende Fiskearter: Aborre, Hork, Gedde, Ørred, Hælt, Brasen, Rudskalle, Skalle og Aal; desuden kan nævnes den lille og den store Hundestejl og en enkelt Stør.

*) Den danske Lods.